

OQÍWSHÍLARDÍŇ DÓRETIWSHILIK KOMPETENCIYASÍN RAWAJLANDÍRÍWDA
INTERAKTIV TEXNOLOGIYALAR

Yusupov Islambek Konisbaevich

ÓZP II I Qaraqalpastan filialınıń izleniwshisi

Abstract: *This article raises the environmental issues raised in the work of the poet Kunxoja. Get acquainted with the impact of nature and man in the difficult ecological situation of the Karakalpak people*

Key words: *specialist in literature, method, writing, genres, language, training, the process of the lessons, writer, work, theme.*

Ulıwma bilim beretuǵın mekteplerde qaraqalpaq ádebiyatın oqıtıw metodikasında kompetenciya máselesi eń áhmiyetli metodikalıq máselelerdiń biri. 10-klass oqıwshıları ushın ádebiyat páni boyınsha dóretiwshilik kompetenciyaların rajawlandırıwǵa qoyılatuǵın tiykarǵı metodikalıq talaplar bar. Solardıń ishinde ádebiy túsinikler, bilimler, ádebiy keshirmeler, teoriyalıq bilimlerin kórsete biliw, ádebiy maǵlıwmatlardı óz betinshe izlew, iyelegen bilimlerin ámelde qollana biliwi kerek.

Ájiniyaz shayırdıń poeziyasın oqıtıw arqalı oqıwshılardıń dóretiwshilik kompetenciyaların rajawlandırıw boladı. Usı kózqarastan 10-klassta Ájiniyaz shayırdıń poeziyasın oqıtıwda jańa bilim beriw, pikirlesiw sabaqları menen oqıtıw usılına metodikalıq qatnas jasaǵandı maqul kórdik. Jańa bilim beriw, pikirlesiw sabaqları oqıtıwshı hám oqıwshılardıń pikir almasıwı túrinde ótedi. Oqıtıwshı tárepinen 10-klassta shayırdıń poeziyasın oqıtıw boyınsha sabaq teması, maqseti hám wazıypaları kórsetiledi.

Ájiniyaz shayırdıń “Bozataw” poemasını oqıtıwda oqıwshılardıń qızıǵıwshılıǵın arttırıw maqsetinde Ájiniyaz shayırdıń “Bozataw” poeması boyınsha birneshe máseleler ortaǵa taslanadı.

- Ájiniyaz shayırdıń “Bozataw” poemasınıń syjeti.
- “Bozataw” poemasında turmıs shınlıǵı qalay súwretlengen?
- “Bozataw” poemasında qaysı súwretlew quralları kóbirek berilgen?

Oqıwshılar bul sorawlarǵa óz pikirlerin bildirip baradı. Kóbirek juwap beriwge háreket etedi. Pikirlerdi biykarlawǵa jol qoyılmaydı. Hár bir pikirdi esapqa alıw, barlıq pikirlerdiń ishinen eń jaqsısı tańlap alınadı.

Aqılıy hújim oqıw barısında kishi toparlarda yamasa sabaq barısında ótkeriliwi múmkin. Bul metod oqıwshılardıń shayırdıń “Bozataw” poeması boyınsha túsinigin arttıradı. Olardıń sabaqqa qızıǵıwshılıǵın kúsheytedi, pikirlew qábiletin rawajlandıradı. “Bozataw” poemasına baylanıslı sabaqta oqıwshılardıń qatpasında klaster metodın qollanıwǵa boladı. Bul metod oqıwshılardıń lirika, satira, qosıqlardıń mazmunına, obrazlarına, kórkemligine túsinigin arttırıw maqsetinde qollanıladı. Klaster metodınıń talaplarına muwapıq oqıwshılar toparlarǵa bólinedi. Olardıń

“Bozataw” poeması boyınsha qanday pikirleri bolsa, solardı taxtağa yamasa dápterge jazadı. Ájiniyaz shayırdıń “Bozataw” poemasını oqıtıwda sabaq túrлерinen, lekciya hám metodlardan orınlı paydalanıw sabaqtıń nátiyjeli bolıwına alıp keledi.

Qaraqalpaq ádebiyatı baǵdarlamasında berilgen materiallardı oqıtıwda innovaciyalıq texnologiyalardan paydalanıw arqalı oqıwshılardıń sanasında adamgershilik, watanǵa súyiwshilik, biri-birine húrmet sezimleri qalıplesip baradı. Ádebiyat baǵdarlamasında berilgen materiallar tiykarında 10-klassta pedagogikalıq texnologiyalar menen sabaqlar ótilse maqsetke muwapıq bolıp, oqıwshılardıń ádebiyatqa bolǵan qızıǵıwshılıǵı artıp baradı.

Bunnan basqa Ájiniyaz shayırdıń lirikasını oqıtıw barısında aqılıy hújim metodınan paydalanıw qızıqlı metodikalıq máselelerden esaplanadı. Aqılıy hújim – bul klastaǵı hár bir oqıwshıǵa qoyǵan soraw hám másele boyınsha óz pikirini bayan etiw imkaniyatın beriwshi oqıw usılı. Shayırdıń “Bozataw” poemasını oqıtıw barısında aqılıy hújim metodın paydalanıwǵa boladı. Metodtıń maqseti: «Bir qıylı jaqsı, jigirmalaǵanı onnan ayrıqsha» principi boyınsha oqıtıwshı tárepinen belgilengen másele yaki soraw tiykarında payda bolatuǵın hámme pikirlerdi bir jerge jınap hám jámlep aladı. Sorawlarǵa berilgen juwaplar barlıq oqıwshıda birdey bolmaydı. «Aqılıy hújim» metodınıń talaplarına muwapıq sorawlardıń juwapları durıs bolmay shıǵadı. Biraq esapqa alınadı. Bul metodta oqıwshılardıń pikirleri taxtaǵa yaki bolmasa qaǵazǵa jazıp beriliwi kerek. Bul usıl ayılǵan pikirlerdiń keyingi tallawda oqıwshılarǵa qoyılǵan soraw yamasa máseleleni tuwrı túsiniwge imkaniyat beredi.

Ájiniyaz shayırdıń “Bozataw” poemasını oqıtıw barısında tómendegidey usıllar boladı:

- Muǵallım Ájiniyaz shayırdıń “Bozataw” poeması boyınsha oqıwshılarǵa soraw, tapsırma beredi. Oqıwshılarǵa óz pikirlerini aytıw usınıs etiledi.

- Barlıq pikirler taxtaǵa jazıp barıladı.

- Barlıq pikirler jazıp alıńǵannan keyin muǵallım oqıwshılar menen birge ideyalardı juwmaqlastıradı, ayılǵan pikirlerge dúzetiw kirgiziledi, soń temadan paydalanıw maqsetinde olardan eń áhmiyetlilerin ajratıp kórsetedi. Solay etip, oqıwshılardıń dóretpeniń mazmunı boyınsha túsinigi artıp baradı.

Ájiniyaz shayırdıń “Bozataw” poemasını oqıtıw boyınsha «aqılıy hújim» metodın ótkeriw qaǵıydaları ádewir qıyınǵa túspeydi. Óytkeni, oqıwshılar shıǵarmanıń mazmunın aytıp beredi. Obrazlar, tema, kompoziciya, syujet haqqında jaqsı túsinigi boladı. Sonıń ushın aqılıy hújim metodın ótkeriw ushın belgilengen waqıt anıq bolıwı tiyis.

Belgilengen waqıt ishinde hámme qatnasıwshılarǵa óz pikirini bildiriw ushın imkaniyatlar beriw kerek. Oqıwshılar tárepinen ayılǵan pikirler bahalanıwı shárt. Zárúr bolıp qalǵan jaǵdayda ayılǵan pikirge dúzetiwler kerek. Bul nárese ideyanı yaki pikirdi anıq hám qısqasha túsindiriwi imkaniyatın beredi. Bunday usıllar oqıwshılardıń shayırdıń lirikasını boyınsha qızıqlı hám mazmunlı pikirler beriwge tiykar boladı. Shayırdıń lirikasını oqıtıw barısı kóbinese jarısıwǵa beyim bolıp keledi.

Jarıslarda jaqsı sózler esitse, ozip shıqsa úlken marapatqa berilip, tapsırmalardı jáne de jaqsıraq oqıwǵa ádetlenedi. Sonlıqtan aqlıy hújim metodu usı tárepinen paydalı.

Ájiniyaz shayırdıń “Bozataw” poemasınıń debatlar metodu menen úyreniw júdá paydalı ekenligi metodistler tárepinen tolıq dálillendi. Onıń maqseti: oqıwshılardıń pikirlew qábiletin rawajlandırıw, “Bozataw” poeması boyınsha qızıǵıp bayanlap beriw imkaniyatı boladı. Bul usıdan paydalanıw oqıwshılardıń shayırdıń “Bozataw” poeması boyınsha túsiniǵın rawajlandıradı. Olar shıǵarmalarǵa sın pikirler bildiredi. Oqıwshılar qosıqlardıń mazmunı tiykarında óz kózqarasın, usınadı hám qarsılaslarına qarsı pikir bildiredi. Pikirlesiw haqıyqattı júzege keltiredi. Oqıtıwshı oqıwshılardı eki toparǵa bólip jańa temaniń mazmunın hám olardıń pikirlerin rawajlandıradı. Shayırdıń “Bozataw” poemasınıń jazba debatlar menen úyreniw oqıwshılarda jazba bilim kónikpeleriniń qalıplesiwine úlken tiykar boladı. Jazba debattı ótkermesten aldın oqıwshılardıń otıratuǵın orınları hám stolları tómendegi formada qoyıp shıǵıladı.

Oqıwshılardıń Ájiniyaz shayırdıń “Bozataw” poemasınıń oqıtıw barısında debattı ótkeriw usılı túsindiriledi. Debatlar bul hár eki tárep ortasında jarıs. Bunda topar aǵzaları jazba usılında pikir alıladı. Nátiyjede, shayırdıń lirikası oqıtıw barısında tallanadı. Onıń mazmunı jazıladı. Pikirlesiw barısında oqıwshılar óziniń tiykarǵı dálillerin usınadı. Bulardan basqa poemaǵa qatnaslı dáliller keltiredi hám juwap beredi. Topar aǵzaları Ájiniyaz shayırdıń “Bozataw” poemasınıń mazmunı boyınsha pikirlerin tereńlestiredi. Pikirlew uqıbın bayıtıp baradı. Oqıtıwshı olardıń pikirlerin hám juwapların qadaǵalaydı. Nátiyjede “Bozataw” poeması boyınsha túsiniǵi artadı. Oqıwshılardıń poema boyınsha estetikalıq tárbiyası, watanǵa súyiwshilik ideyaları, tariyxa túsiniǵi artıp baradı.

Ádebiy keshirmeler: ádebiyattıń sóz óneri ekenligi, qaraqalpaq ádebiyatınıń tariyxı, xalıq awızeki dóretpeleri, qaraqalpaq ádebiyatı hám tuwısqan xalıqlar ádebiyatı, shıǵıs xalıqlar ádebiyatı, házirgi dáwir ádebiyatı haqqında, jáhán ádebiyatınan úlgi, shayırlardıń doretiwshiligi hám shıǵarmalarınıń ideyalıq mazmunı. Tiykarǵı hám ekinshi dárejeli waqıyalar, shıǵarma qaharmanlarına minezleme beriw, óz ara salıstırıw, teksttiń tezisi hám rejeleri avtordıń kóz qarası, ádebiyat tariyxınıń tiykarǵı maqseti, ádebiy qaharmanlardıń ruwxıy dúnyası, qaraqalpaq ádebiyatı hám tuwısqan xalıqlar ádebiyatı, jahán ádebiyatı, qaraqalpaq ádebiyatınıń ornı, roman janrı, kórkem shıǵarmadaǵı xalıqtıń milliy ruwxıy kórinisi, ruwxıy talqılawlar, ádebiyattaǵı jetik insan kórinisi, lirikalıq qaharmanıń obrazı, tragediyalıq obrazlar, turmıs haqıyqatlıǵı, sózdıń obrazlılıǵı, tariyxıy-ádebiy waqıyaǵa say tiykarǵı nızamlar, ádebiy túr hám janrlar, qálegen kórkem shıǵarmanıń túri hám janrı, shıǵarmaǵa baylanıslı pikirler.

Teoriyalıq bilimlerin kórsete biliw: úyrenilgen ádebiy túsinińlerin táriyiplew hám túsindire alıwı, olardı ámelde qollanıwı, mısallar keltiriwi, óz betinshe kórkem

shıǵarmaǵa baha beriwi, úyrenilgen ádebiy hám teoriyalıq túsinińlerdiń bekkemlew maqsetinde test tapsırıw.

Ádebiy maǵlıwmatlardı óz betinshe izlew: Túrli kórsetpeli qurallardan (sabaqlıq hám qosımsha qollanbalardan, sózliklerden, ilimiy ádebiyatlardan, kompyuter maǵlıwmatlar bazasınan, ádebiy saytlardan, internet resurslarınan) paydalanıp, ilimiy-ádebiy mazmundaǵı xabarlardı izlew hám kúndelikli sabaq procesinde paydalanıw.

Ámelde qollana biliwi kerek: Úyrenilgen xalıq awızeki shıǵarmaları, erte dáwirdegi hám házirgi dáwirdegi ádebiyat, jáhán ádebiyatı shıǵarmaları úlgerinen tiyisli juwmaq shıǵarıp, úlgi alıw, jaqsı insanıyılıq pazyletlerin ózine sińdiriw, úyrengen naqıl-maqal, aforizm, qosıq qatarları hám basqa da kórkem shıǵarmalardan kúndelikli awızeki sóylesiwde orınlı paydalanıw, shıǵarma hám onıń qaharmanlarına jazba hám awızeki túrde sıpatlama beriwi, referat hám shıǵarmalar, bayan jumısların jaza alıw, kórkem shıǵarmadan úzindilerdi tásirli etip yadtan oqıw, olardıń mazmunın túsiniw, ańlaw hám bayan etiw. Kórkem shıǵarmanı yamasa onnan berilgen úzindini yadtan aytıw, basqalarǵa túsindirip beriwi, olarda súwretlengen waqıyalar hám obrazlarǵa óziniń jeke kózqarasın bildire alıw hám bahalay alıw, oqıwshılardıń awızeki hám jazba tilin rawajlandırıw.

Ádebiy bilim beriwdiń maqseti hám wazıypaları. Ádebiy bilim beriwde óz aldına bir qatar maqsetlerdi qoyadı. Májbúriy bilimlendiriw sistemasındaǵı ádebiy bilim beriwdiń tiykarı ilimiy maqsetlerdi emes, bálki kórkem shıǵarmalar arqalı ádep-ikramlılıqqa tárbiyalaw baǵdarı kózde tutadı. Oqıwshılar qaraqalpaq ádebiyatı, tuwısqan xalıqlar hám jáhán ádebiyatınıń eń jaqsı úlgerin oqıp úyreniw hám talqılaw tiykarında miyrim-shápáátlilik ham jawızlıq, jaqsılıq hám jamanlıq, gózzallıq hám súykimsizlik sıyaqlı hár qiyılı qarama-qarsılıqlarǵa ushırasadı, olarǵa ózleriniń jeke kózqarasın, pikirlerin bildiredi, sol arqalı olarda jaqsı pazyletlerdiń qalıplesiwine hám rawajlanıwına tiykar salınadı. Shıǵarmalardaǵı turmıslıq shınlıqtıń sáwlelendiriliwi oqıwshılardıń awızeki hám jazba sawatlılıǵınıń rawajlanıwına tiykar saladı.

Oqıwshılar túrli dáwir de túrli mámleketlerde jazılǵan shıǵarmalarda sáwlelendirilgen xalıqlardıń turmısı, dúnya qaraları, mámleketler arasındaǵı ádebiy baylanıslar, bay mazmunǵa iye eń jaqsı kórkem shıǵarmalardıń úlgeri menen tanısıp baradı. Usı tiykarda olarda dúnya xalıqlarınıń jasaw sharayatınıń hár túrliligi, pútkil álemniń bir pútinligin kóz aldına sáwlelendirip, dúnya tanımı keńeyip bekkemlenip baradı. Eń tiykarǵısı ol álem hám adamǵa tiyisli bolǵan barlıq waqıyalarga emocionallıq (ishki sezimler) múnasibet bildire alatuǵın dárejege erisedi, olar arasındaǵı qarım-qatnasıqlar hám ayırmashılıqlardı baqlay alıw múmkinshiligine iye boladı.

T.Qayıpbergenov shıǵarmaları tiykarında jazba jumıs ótkeriw bolıp esaplanadı. Haqıyqatında da 10-klass oqıwshılarına arnalǵan ádebiyat baǵdarlamasında hár bir kurs ushın til ósiriw boyınsha arnawlı saatlar ajratılǵan. Bunda awızsha hám jazba

islerdiń túrleri kórsetilgen. Bul is túrleri T.Qayıpbergenov dóretiwshiligin úyreniw menen óz-ara baylanıslı bolıp, olar oqıwshılarda óz betinshe hám obrazlı sóylew qábiletin, estetikalıq sana-sezimin rawajlandırıwdı támiyinleydi. Sonday-aq awızsha hám jazba jumıs túrlerin úyrenetuǵın materiallardıń xarakterine baylanıslı quramalasıp baradı. T.Qayıpbergenovtıń dóretiwshiligi boyınsha awızsha hám jazba jumıs túrleri oqıwshılardıń ielegen bilimine súene otırıp shólkemlestiriledi. Bul jumıslardı oqıwshılar bildiretuǵın pikir ózine tán mazmun, gózzallıqtı, jazıwshı dóretiwshiligine arnalǵan sabaqlardı ádebiy shıǵarma oqıw, úyreniw tiykarında alıp barıladı. Solay etip oqıwshılar jazıwshı dóretiwshiligi boyınsha ielewi zárúr bolǵan bilim eki toparǵa bólip kórsetiledi. 1) T.Qayıpbergenovtıń prozalıq shıǵarmalarına túsiniw hám oǵan baha beriw; 2) Til baylıǵın rawajlandırıw hám sózlerdi jeterli ielew.

10-klassta T.Qayıpbergenovtıń dóretiwshiligine baylanıslı ótkeriletuǵın jazba jumısıtıń túrleri tiykarınan shıǵarmanıń mazmunın tolıq úyretiw menen birge oqıwshılardıń jazba tilin rawajlandırıw maqsetinde boladı. Onda jazıwshı shıǵarmalarınıń mazmunı, obrazlarda joba tiykarında jazba bayanlaw hám tallaw, sonday-aq shıǵarma mazmunı berilgen sorawlarǵa jazba túrde juwap beriw, tema tańlaw, joba dúziw, shıǵarma qaharmanlarına jazba túrde minezleme beriw, túsiniǵin ózgerpey jazıw, tekst hám konspekt alıw, pikir jazıw, citata alıw, sózlik júrgiziw hám shıǵarma jazıw usaǵan jumıslar berilgen. Oqıwshı T.Qayıpbergenovtıń dóretpeleri boyınsha ótkeriletuǵın jazba jumısıtıń túrlerin oqıwshılardıń izbe-iz úyretip baradı. Bunda tiykarǵı úyreniletuǵın material T.Qayıpbergenovtıń ómiri hám dóretpeleri «Sekretar», «Muǵallimge raxmet», «Suwıq tamshı», «Uyqısız tünler», «Songı hújim», «Qaraqalpaq qızı», «Qaraqalpaq dástanı» trilogiyası, «Qaraqalpaqnama», «Kózdiń qarashıǵı» romanı. Oqıwshılardı burınnan tekst ústinde óz betinshe islewge shınıqtırıp barıw kerek. Onıń ushın arnawlı ádebiyat dápteri bolıp, basqa jazba jumıslar sıyaqlı muǵallım tárepinen tekserilip barıladı. Sol waqqıtta olardıń T.Qayıpbergenovtıń prozalıq shıǵarmaları ústinde óz betinshe izlenip, oqıwǵa degen qızıǵıwshılıǵı artıp baradı, iskerligi rawajlanadı.

10-klass oqıwshıları tiyisli baǵdarlama talapları kórsetilgen ólshemdi jeńil ózlestire aladı. Jumıs dáslep jeńilden, ápiwayıdan baslanıp, olardıń ózlestiriw uqıbına qaray qıyınlastırıp, oylanıp islenetuǵın dárejede bolǵan talapqa juwap beredi. Jazıwshınıń dóretpelerine baylanıslı jazba jumıs túrlerin oqıwshılardıń jazba tilin rawajlandırıwǵa baylanıslı paydalana berse boladı. T.Qayıpbergenovtıń dóretiwshiligine arnalǵan sabaqlarda ótkeriletuǵın jazba jumıslar tómendegi túrlerge bólinedi:

1). T.Qayıpbergenovtıń prozalıq shıǵarmaları boyınsha sorawlar dúziw, joba dúziw, shıǵarma qaharmanlarına minezleme beriw yamasa pikir jazıw, monolog yamasa dialog boyınsha yadlaǵan úzindilerdi ózgerizsiz yaki ózi menen jazıw, sózlik júrgiziw usaǵan kómekshi jazba jumıslar ótkeriledi.

2). Shıǵarma jumısın ótkeriw 10-klass oqıwshıları T.Qayıpbergenovtıń dóretiwshiligi boyınsha jazba jumısın jazıw arqalı gáptiń dúzilisin, grammatikalıq

qağıydalar tiykarında pikirin jazba túrde bayanlap beredi. Sunday-aq jazıwshınıń bir dóretpesin, onıń ayırım shıǵarması boyınsha óz ústinde qanshama dárejede ózlestirip almaǵanlıǵın hám alǵan teoriyalıq bilimlerin bir jerge jámlep bekkemlewge de járdem tiygizedi. Oqıwshınıń alǵan bilimin sınap kóriwge ásirese jazba jumıstıń bir túri bolǵan shıǵarma jumısı úlken áhmietke iye.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ:

1. Богданова О.Ю., Леонова С.А., Чертова В.Ф. Методика преподавания литературы. – Москва: Педагогика, 2002. – 162 с.
2. Юсупов К.А. Изучение литературных жанров. / VIII Международная научно-практическая конференция «Problems and tasks of modernity and approaches to their solution», 02-05 марта, 2021 г., Япония, стр. 198-203.
3. Юсупов К.А. Изучение творчества Аденбая Тажимуратова в академических лицеях. /IX Международная научно-практическая конференция «Innovative technologies in science and education», 04-06 марта, 2021 г., Израил, стр. 226-232.
4. Юсупов К.А. Изучение произведения писателя в академических лицеях. // IX Международная научно-практическая конференция «Innovative technologies in science and education», март, 2021 г., Израил, стр. 233-238.
5. Юсупов К.А. Изучение творчества Кали Жуманиязова в академических лицеях. /IX Международная научно-практическая конференция «Innovative technologies in science and education», март, 2021 г., Израил, стр. 239-243.
6. Юсупов К.А. Изучение творчества Конысбай Камалова в академических лицеях. // IX Международная научно-практическая конференция «Innovative technologies in science and education», 04-06 марта, 2021 г., Иерусалим, Израил, стр. 250-256.
7. Юсупов К.А. Изучение произведения Мамбеталы Кайыпова в академических лицеях. // IX Международная научно-практическая конференция «Innovative technologies in science and education», 04-06 марта, 2021 г., Израил, стр. 257-264.
8. Юсупов К.А. Изучение творчества Чингиза Айтматова в академических лицеях // Til va adabiyot ta'limi. – Тошкент, 2021. – №7. – стр. 52-53
9. Юсупов К.А. Научно-методических основы преподавания каракалпакской литературы. International Scientific Journal Theoretical & Applied Science p-ISSN: 2308-4944 (print) e- ISSN:2409-0085 (online) Year: 2021 Issue: 11. Pp. 362-371. <http://T.Science.org>.
10. Юсупов К.А. Өсербай Әлеуовтың лирикасын үйрениў. – Нөкис: Әмиўдәрья, 2021, – №4, – Б. 63-68.

11. Юсупов К.А. Педагог шайыр лирикасы ҳам тәлим-тәрбия мәселелери // Ilim ha'm ja'miyet. Нукус давлат педагогика институту журналы. – Нукус, 2021. №4. – Б. 100-102.
12. Konis A. Yusupov. Studying Karakalpak Poetry in Academic Lyceums by Various Methods in Class. Eastern European Scientific Journal. (ISSN 2199-7977). Germany. 1-2019. 83-85.
13. Yusupov K.A. Scientific and theoretical foundations of teaching Karakalpak literature at academic lyceums // Journal of Critical Reviews. (ISSN 2394-5125). – Vol 7, Issue 7, 2020. – №1. – P.P. 349-354 (<https://www.scopus.com/sourceid/21100920227>).
14. Yusupov K.A. Akademik litseylarda qoraqalpoq adabiyoti // Til va adabiyot ta'limi. – Тошкент, 2020. – №6. – Б. 40-41 (13.00.00. №8).
15. Yusupov K.A. Methods of teaching literary material at academic lyceums according to the program // Academicia. An International Multidisciplinary Research Journal (India). (ISSN: 2249-7137). – Vol. 10 Issue 5, 2020. – P.P. 1628-1634 (Impact Factor: SJIF 2020= 7,13).
16. Yusupov K.A. Curricula for teaching karakalpak literature. // Academicia: An International Multidisciplinary Research Journal <https://saarj.com>. Academicia ISSN: 2249-7137 Vol. 11, Issue 5, May 2021, Стр. 1069-1074. SJIF 2021 = 7.492, 10.5958/2249-7137.2021.01525.1
17. Yusupov K.A. Scientific and methodological problems of studying karakalpak literature. //Asian Journal of Multidimensional Research (AJMR) <https://www.tarj.in>. ISSN: 2278-4853 Vol 10, Issue 5, May, 2021. Стр. 585-590. Impact Factor: SJIF 2021 = 7.699. 10.5958/2278-4853.2021.00451.1
18. Юсупов К.А. Ш.Сейтов прозасын таллаў усыллары. (Методикалық қолланба). – Нөкис, «Miraziz Nukus», 2017. – 4 б.т. – 64 бет.
19. Юсупов К.А. Академиялық лицейлерде қарақалпақ әдебиятын сабақтан тыс жұмыслар арқалы үйрениўдиң илимий методикалық мәселелери. (Методикалық қолланба). – Нөкис, «Miraziz Nukus», 2018. – 5 б.т. – 80 б.
20. Юсупов К.А. Qaraqalpaq ádebiyatın oqıtıw metodikası. Sabaqlıq. – Tashkent: Sano-standart, 2018. – 21 б.т. – 336 б.
21. Юсупов К.А. Академиялық лицейлерде қарақалпақ әдебиятын оқытыў методикасы. Монография. – Нөкис: Qaraqalpaqstan, 2019. – 7 б.т. – 112 б.
22. Юсупов К.А. Академик лицейларда қорақалпоқ адабиётини ўқитиш методикаси (педагогика фанлари доктори (DSc) диссертацияси автореферати). – Нөкис, «Miraziz Nukus», 2021. – 4 б.т – 66 бет.
23. Юсупов К.А. Kórkem shıǵarmalardıń mazmunıń úyreniw metodikası. Oqıw qollanba. – Tashkent: Yosh avlod matbaa, 2021. – 23,75 б.т. – 380 б.
24. Юсупов К.А. Qánigelik hám pedagogikalıq ámeliyat. Oqıw qollanba. – Nókis: Ilimpaz, 2021. – 3.75 б.т. – 60 б.

25. Yusupov KA Arnawlı pánlerdi oqıtıw metodikası. sabaqlıq. – Tashkent: INNOVATSIYA-ZIYO, 2022. – 19 б.т. – 304 б.
26. Qaraqalpaq ádebiyatın oqıtıw texnologiyaları. Oqıw qollanba. – Tashkent: INNOVATSIYA-ZIYO, 2022. – 9.3 б.т. – 144 б.
27. Konis A. Yusupov. Studying Forms of Teaching Karakalpak Poetry at Academic Lyceums. Eastern European Scientific Journal. Germany. Ausgabe, 3-2018. 72-75.
28. Юсупов К.А. Развитие устной культуры учащихся на уроках литературы // Til va adabiyot ta'limi. – Тошкент, 2022. – №1. – Б. 70-71
29. Yusupov K.A. Umumiy o'rta ta'lim maktablarida qoraqalpoq adabiyotini o'qitish masalalari// Til va adabiyot ta'limi. – Тошкент, 2022. – №2. – Б. 17-18
30. Yusupov K.A. Teaching students the methods of artistic depiction in Karakalpak prose. // Journal of Hunan University (Natural Sciences). Vol. 49. No. 04. April 2022. Page - 590-603.
31. Yusupov K.A. Methods of selection of Karakalpak Novels. // Journal of Positive School Psychology. (Scopus) Volume. 6, No. 4 (2022). Page - 26-30. ISSN: 7152-7159.
32. Yusupov K.A. Learning Discussing the Epic Novels. // Eurasian Journal of Learning and Academic Teaching. Volume 7 I March 2022. Page - 26-30. ISSN: 2795-739X.
33. Юсупов К.А. Обучение основам письменной речи учащихся. // «PEDAGOGS» international research journal. Volume-7, Issue-1, April-2022. – Стр. 176-181.
34. Yusupov K.A. Theoretical foundations of teaching Karakalpak literature. // GALAXY international interdisciplinary research journal (GIIRJ). ISSN (E): 2347-6915. Vol. 10, Issue 5. May, (2022). PP. 210-216.
35. Yusupov K.A. Qoraqalpoq adabiyotini úqitish masalalari // Journal of new century innovations. (WSRjournal.com), Volume - 5, Issue - 6. May, (2022). PP. – 113-122.
36. Юсупов К.А. Изучение произведений писателя на уроках литературы // Международный научно-образовательный журнал «Образование и наука в XXI веке». Выпуск №26 (том 4), май, 2022. – Стр. 196-201.
37. Yusupov K.A. Methodologu for analyzing lyrical works in literature lessons. // Miasto Przysztości. Vol. 26 (2022). Page - 200-208. ISSN: 2544-980X.
38. Юсупов К.А. Изучение творчества С.Мажитова в школе. //V Международный журнал научных исследований «Научный импульс». Выпуск №1, 30 август, 2022. – Стр. 44-50.
39. Yusupov K.A. Methods of Teaching the Works of O.Satbaev in Schools. // Journal of intellectual prperty and human rights. Vol. 01Issue. - 2022. Page – 44-53. ISSN: 2720-6882.

40. Yusupov K.A. Development of Oral and Written Speech of Students in Schools. // Journal of intellectual property and human rights. Vol. 01 Issue. 2022. Page – 56-66. ISSN: 2720-6882.

41. Yusupov K.A. of Teaching Korakalpok literature // Central asian journal of literature, philosophy and culture. Vol. 03 Issue: 10 - 2022. Page – 75-85. eISSN:

42. Юсупов К.А. Образ Айдос бия в каракалпакской литературе. // I International science conference on multidisciplinary research, Abstracts of International Scientific and Practical Conference. Germany, 2021, стр. 766-769

43. Юсупов К.А. Изучение в современной каракалпакской лирике. / III International science conference on e-learning and education, Abstracts of III International Scientific and Practical Conference. Portugal, 2021, стр. 349-353.

44. Юсупов К.А. Изучение творчество Казакбай Юлдашева /V Международная научно-практическая конференция по новым тенденциям в науке и образовании «Theoretical and scientific bases of scientific thought», 16-19 февраля, 2021 г., Рим, Италия, стр. 503-508.

45. Юсупов К.А. Академиялық лицейлерде А.Атажановтың прозасын үйреніу. /VI Международная научно-практическая конференция по фундаментальным наукам, искусству, бизнесу и образованию, интернет-технологиями и обществу. 23-26 февраля, 2021 г Швеция, стр. 443-448.

46. Юсупов К.А. Академиялық лицейлерде Аббаз Дабылов лирикасын оқытыу технологиялары. /VI Международная научно-практическая конференция по фундаментальным наукам, искусству, бизнесу и образованию, интернет-технологиями и обществу. 23-26 февраля, 2021 г., Стокгольм, Швеция, стр. 431-432.

47. Юсупов К.А. Юсупов И.К. Академиялық лицейлерде Әжинияз шайыр лирикасын оқытыу технологиялары. /VI Международная научно-практическая конференция по фундаментальным наукам, искусству, бизнесу и образованию, интернет-технологиями и обществу. 23-26 февраля, 2021 г., Стокгольм, Швеция, стр. 437-442.

48. Юсупов К.А. Юсупов И.К. Лирикалық шығармаларды оқытыу методикасы. /VI Международная научно-практическая конференция по фундаментальным наукам, искусству, бизнесу и образованию, интернет-технологиями и обществу. 23-26 февраля, 2021 г., Швеция, стр. 469-474.

49. Юсупов К.А. Изучать разборы эпических произведений в академических лицеях. /X Международная научно-практическая конференция «Topical issues, achievements and innovations of fundamental and applied sciences», 09-12 марта, 2021 г., Лиссабон.

50. Юсупов К.А. Академиялық лицейлерде көркем шығармаларды оқытыу технологиялары. /X Международная научно-практическая конференция

«Topical issues, achievements and innovations of fundamental and applied sciences», 09-12 марта, 2021 г., Лиссабон, Португалия: стр.237-242

51. Юсупов К.А. Драмалық шығармаларды оқытыу ұсыллары. /X Международная научно-практическая конференция «Topical issues, achievements and innovations of fundamental and applied sciences», 09-12 марта, 2021 г., Португалия: стр. 243-248.

52. Юсупов К.А. Изучение лирика Кунхожа в академических лицеях. /XIII Международная научно-практическая конференция «Development of modern science: theory, methodology, practice», 18-19 марта, 2021 г., Мадрид, Испания: стр. 160-165.

53. Юсупов К.А. Жазыушылардың дәретиушилик психологиясы. / XIII Международная научно-практическая конференция «Development of modern science: theory, methodology, practice», 18-19 марта, 2021 г., Мадрид, Испания: – стр. 180-185.

54. Юсупов К.А. Использование современных педагогических технологий в преподавании каракалпакской литературы / Материалы Международной научно-практической конференции. «Татарская литература и культура в контексте взаимодействия национальных литератур и искусств». Казанский федеральный университет, 26-27-марта, 2021 г. Стр.356-362.

55. Юсупов К.А. Изучение творчества Сапа Матчанова. /XV Международная научно-практическая конференция «The world science of modernity. Problems and prospects of development», 25-26 марта, 2021 г., Париж, Франция: стр. 170-175.

56. Юсупов К.А. Инновационные технологии в обучении каракалпакской литературе /Материалы Международной научно-практической конференции. «Татарская поэзия и культура второй половины XX начала XXI века». Казань, 26-апреля, 2021 г. Стр.341-346.

57. Юсупов К.А. Т.Қайыпбергеновтың «Айдос баба» (Мың тиллаға баҳаланған гелле) драмасын таллау ұсыллары / «Түркий халықлары фольоры хәм әдебияты тарийхы изертлениуиниң әхмийетли мәселелери» атамасындағы online халықаралық илимий-теориялық конференция материаллары топламы. – Нөкис: НМПИ, 2021 – 245-248-бб.

58. Юсупов К.А. Карақалпақ прозасында миллий психологияның сәулелениуи. /«Түркий филологияның әхмийетли мәселелери» атамасындағы халықаралық илимий-теориялық конференция материаллар топламы. Нөкис, «Қарақалпақстан», 2021, 113-118-бб.

59. Юсупов К.А. 9-класста Б.Қайыпназаров лирикасын таллау. /X Международная научно-практическая конференция «НАУЧНЫЕ ОСНОВЫ СОВРЕМЕННОЙ НАУКИ И ПРАКТИКИ», 23-26 ноября 2021 г., Греция. – 462-466 - бб.

60. Юсупов К.А. Развитие литературной речи и письменного языка учащихся на уроках литературы. "Models and methods for increasing the efficiency of innovative research" a collection scientific works of the international scientific conference (11 Desember, 2021) – Berlin: Copenhagen, 2021. ISSUE– p. 161-165.

61. Юсупов К.А. Қосық теориясын арнаўлы изертлеўши алым.. /Инсан қәдири – инсанлар қәлбинде. (илимий, илимий-публицистикалық хәм публицистикалық мақалалар топламы. – Нөкис: Қарақалпақстан, 2022, –151-159- бб.

62. Юсупов К.А. Анализ методика художественного произведения /Сборник материалов Международную научно-практическую конференцию посвященной 60 – летию кафедры «Педагогика» на тему: «Современное общество и педагогическое образование». Казакстан, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия университети. 22-апреля, 2022 г Стр.268-271.

63. Юсупов К.А. Ádebiyat sabaqlarında oqıwshılardıń dóretiwshilik kompetenciyasın rawajlandırıw. /The and analytical aspects of recent research: International scientific-online conference, Part 1, Issue 5: May 31st 2022. Turkiya, Istanbul: pp. 104-109.

64. Юсупов К.А. Эпик асарларини ўрганиш усуллари. / в конференция и публикацию статьи в сборнике «Международная конференция академических наук », 25- сентябрь, 2022. Россия. Стр. 115-126. [https:// doi.org/10.5281/zenodo.7111598](https://doi.org/10.5281/zenodo.7111598).

65. Юсупов К.А. Изучение лирических произведений на уроках литературы. /Spain International scientific-online conference: "Solution of social problems in management and economy" Part 1, Issue 2: September 20, 2022. www.conf.com. Spain, Испания: pp. 21-26.

66. Yusupov K.A. Akademiyalıq liceylerde poeziyalıq shıǵarmalardı oqıtıw usılları. /Proceedings of international Conference on Educational Discoveries and Humanities. Vol. 1 No.1 (2022): ICEDH. Texas, USA.pp. 46-58.

67. Юсупов К.А. Халмурат Сапаров дәретиўшилиқ жолы. «Әмиўдәрья» журналы, Нөкис, 1996. 3-4-саны, 54-60.

68. Юсупов К.А. Бердақ шығармаларын үйрениў усыллары. «Қарақалпақстан муғаллими» журналы, Нөкис, 1996. 1-2-саны, 12-15.

69. Юсупов К.А. «Айдос бий» дәстаны хәм тарийх. «Әмиўдәрья» журналы, Нөкис, 2000. 2-саны, 94-96

70. Юсупов К.А. (авторлар менен бирге) Оқыўшыларымыз пикир айтады. «Әмиўдәрья» журналы, Нөкис, 2000. 3-саны.

71. Юсупов К.А. «Айдос бий» дәстаны хәм тарийх. «Әмиўдәрья» журналы, Нөкис, 2000. 6-саны, 112-115.

72. Юсупов К.А. Хәзирги дәўир хәм Бердақ шайыр мийрасына көз қарас. «Әмиўдәрья» журналы, Нөкис, 2001. 2-саны, 126-128.

73. Юсупов К.А. Ҳазирги дэўир қарақалпақ әдебиятында Айдос бий образы. ӨзРИАҚҚБ «Хабаршысы» журналы, Нөкис, 2001. 5-саны, 130-131.
74. Юсупов К.А. Ҳазирги дэўир қарақалпақ әдебиятында Айдос бий образының өзгешеликтери. ӨзРИАҚҚБ «Хабаршысы» журналы, Нөкис, 2001. 6-саны, 138-139.
75. Юсупов К.А. «Шырашылар» романының көркем психологизми. «Әмиўдәрья» журналы, Нөкис, 2006. 6-саны, 112-115.
76. Юсупов К.А. XX әсирдеги қарақалпақ прозасында көркем психологизм мәселелери. «Муғаллим хәм үзликсиз билимлендириў» журналы, 2007, 4-саны, 11-15 бб.
77. Юсупов К.А. Ишки монолог хәм шеберлик. «Әмиўдәрья» журналы, Нөкис 2008. 1-саны, 113-116 бб..
78. Юсупов К.А. Лирикалық прозада көркем психологизм. «Әмиўдәрья» журналы, Нөкис 2008. 2-саны, 124-127.
79. Юсупов К.А. Жазыўшылардың дәретиўшилиқ шеберлигин үйрениў методикасы. ҚМУ хабаршысы, 2009, 3-4-санлар, 126-129.
80. Юсупов К.А. И.Юсуповтың «Ўатан топырағы» шығармасының мазмунын үйрениў. ҚМУ хабаршысы, 2009, 3-4-саны, 46-49.
81. Юсупов К.А. Қарақалпақ әдебиятын интерактив методлар менен оқытыў усыллары. ҚМУ хабаршысы, 2011, 1-2-саны, 58-60.
82. Юсупов К.А. Қарақалпақ лирикасын изертлеўши алымның дәретиўшилигин үйрениў. «Муғаллим хәм үзликсиз билимлендириў» журналы, 2012, 1-саны, 3-8.
83. Юсупов К.А. «Академиялық лицейлерде И.Юсупов дәретиўшилигин лекция түрлери менен үйрениў усыллары». ҚМУ хабаршысы, 2012, 3-4-санлар, 30-32.
84. Юсупов К.А. Жазыўшылар дәретиўшилигин үйрениў усыллары. «Әмиўдәрья» журналы, Нөкис 2012. 4-саны, 115-118.
85. Юсупов К.А. Қонысбай Камалов-қарақалпақ прозасын изертлеўши алым. «Әмиўдәрья» журналы, 2014, 1-саны, 82-91.
86. Юсупов К.А. Әдилбай Қожықбаев-қарақалпақ әдебиятын изертлеўши. «Әмиўдәрья» журналы, 2014, 6-саны, 123-128.
87. Юсупов К.А. Әдебияттаныўда салмақлы орны бар алым. ҚМУ хабаршысы, №1, 2015, 132-136.
88. Юсупов К.А. Ш.Сейтов прозасында пейзаж хәм қаҳарман образын үйрениў мәселелери. ҚМУ хабаршысы, №2, 2015, 92-96.
89. Юсупов Қ. Оразбай Сәтбаев поэзиясының көркемлик өзгешеликтери. «Әмиўдәрья» журналы, №5, 2015, 77-87.
90. Юсупов Қ. Бердақ шығармаларын үйрениўде конференция сабақ түринен пайдаланыў. Түркий халықлар әдебиятының гейпара мәселелери, Нөкис-2004.Б. 30-32.

91. Юсупов Қ. Конфликт қахарманлар минез-құлқын ашыўдың негизи. Журналистика ва адабиёт: кеча ва бугун. (Илмий тўплами), 1-қисм. Т. : Юрист – маркази, 2008. 44-47.
92. Юсупов Қ. Прозада миллий психологияның сәўлеси. Журналистика ва адабиёт: кеча ва бугун. (Илмий тўплами), 2-қисм. Т. : «Юрист –медиа маркази», 2008. 148-150.
93. Юсупов Қ. Академик лицейларда Ажиниёз лирикасини ўқитишда кластер методини қўллаш. «Педагог кадрлар малакасини ошириш ва уларни қайта тайёрлашнинг замонавий шаклларини жорий этиш муаммолари», (Илмий –амалий конференцияси материаллари), Тошкент, 2009. 284-285.
94. Юсупов Қ. Академик лицейларда Ажиниёз лирикасини ўқитишда бурчаклар методи билан ўрганиш. «Олий ва касб-хунар таълими тизимида профессор-ўқитувчиларнинг малакасини ошириш жараёнини такомиллаштириш муаммолари», (Илмий –амалий семинар материаллари), Бухоро, 14-15-май, 2009. 133-136.
95. Юсупов Қ. Көркем шығармалардың мазмунун үйрениў методикасы. Миллий идентивлик ва оммавий ахборот воситалари. (Илмий мақолалар тўплами), Т. : «Юрист –медиа маркази», 2009. 48-51.
96. Юсупов Қ. И.Юсупов поэзиясын оқытыў усуллары. «НМПИ илим билимлендириў хэм тәрбия мәселелерин раўажландырыўдағы орны», (Республикалық илимий-теориялық конференция материаллари), Нөкис, «Қарақалпақстан», 2010, 185-187.
97. Юсупов К.А. Әдебияттаныў илимининң жан күйери еди... Илим хэм әдебияттың машақатлы жолларында. (илимий-әдебий хэм еске түсириўлер), Нөкис, 2012, 70-73.
98. Юсупов К.А.. Кәсип өнер коллежлеринде Т.Қайыпбергеновтиң «Көздиң қарашығы» романын үйрениў усуллары. Илимий топлам (Магистрантлар ушын), Нөкис-2012.Б. 93-94.
99. Юсупов К.А. «Т.Қайыпбергеновтиң «Қарақалпақ қызы» романында пейзаж хэм қахарман образы». Хәзирги филология илимлерининң әҳмийетли мәселелери. (Илимий-теориялық конференциясы мақалалар топламы), 2013-жылы, 76-80.
100. Юсупов К.А. Академиялық лицейлерде Айдос бий образын үйрениў. Бердақ миллий мәдениятымыздың байтереги. (Илимий топлам, Нөкис, «Билим», 2013, 24-26.)
101. Юсупов К.А. Әдилбай Қожықбаев-қарақалпақ әдебиятын изертлеўши. « Әдебиятшы - алым хэм устаз » ҚМУ, Нөкис, 2014, 125-133.
102. Юсупов К.А. Әжинияз шайырдың лирикасын оқытыўда интерактив методлардың қолланылыўы. «Қарақалпақ әдебиятының жарық жұлдызлары». (Илимий мақалалар топламы). Нөкис, «Қарақалпақстан», 2015, 42-46.

103. Юсупов К.А. Т.Қайыпбергеновтың «Тәнхә өзиңе мәлим сыр» повестинде қахарман образын жасау усылы. «Қарақалпақ әдебиятының жарық жұлдызлары». (Илимий мақалалар топلامы). Нөкис, «Қарақалпақстан», 2015, 42-46.

104. Юсупов К.А. Ғәрезсизлик дәуирде Бердақ дәретиўшилигиниң үйренилиўи. «Бердақ-классикалық әдебиятымыздың бийик шыңы» атамасындағы республикалық илимий-теориялық конференция материаллары топلامы. КМУ, Нөкис, 2017.

105. Юсупов К.А. Ғәрезсизлик дәуирде Бердақ дәретиўшилигин үйрениў. «Классикалық әдебияты жәмийеттеги манаўий жаңаланыў мәселелери» атамасындағы халық аралық илимий-конференция материаллары топلامы., Нөкис, «Илим», 2017, 49-51.

106. Юсупов К.А. Содержание и способы изучения внеклассных работ по каракалпакской литературе в академических лицеях. (Международная научно-практическая конференция «Фундаментальные научных исследования».) Астана, 2018.стр.116-122.

107. Юсупов К.А. Фантастикалық романды таллау усыллары. / International scientific –online conference: Intellectual education techological solutions and innovative digital tools. Netherlands conference. January, 2023. - pp. 10-19.

108. Юсупов К.А. Изучение в современной каракалпакской прозы / “England” modern rpsychology and pedagogy: problems and solution. Vol. 11 No.1 (2023): London conference: January, 2023. - pp. 5-14.

109. Yusupov K.A. Scientific theoretical bases of discussing the significant orks. Science and innovation international scientific journal volume 2 issu 9 september. UIF-2022: 8.2 / ISSN: 2181-3337/ scientists.uz. (<https://doi.org/10.5281/zenodo.8349677>.)